

Gazet'a ese de 2 ori: Mercurca si Dumineca, F6i'a, candn concedu ajutoriele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri csterne 16 fl. v. a. pe unu anu seu 3 galbini mon. sunatoria.

GAZETA'

TRANSILVANIEI.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tacs'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare

MONARCHIA AUSTRIACA.

Transilvania.

Mai S'a c. r. apostolica cu resolutiune preinalta din 2 Apr. 1866 a binevoitu a aplacida, ca pentru gimnasiulu romanu gr. or. din Brasiovu se se mai de pe trei ani, incependu dela 1865, subventiunea seu ajutoriulu erarialu de cate patru mii fl. m. a. pe anu, dupa cum se aplacidase si in 19 Oct. 1862 pe 3 ani trecuti, prin urmare gimnasiulu va remane subventionatu mai incolo pana la finea anulu 1868. — Emisulu minist. de finantie din 15 Maiu 1866 Nr. 16315 aprobésa acésta scire imbucuratoria pentru totu sufletulu romanu, care doresce bunastarea instituteloru romane de cultura, cari sunt atatu de pucine in Austri'a. —

Brasiovu 7 Maiu n. In totu decursulu septemianii trecute se conchiamara si de aici si din tienstu ostasii lasati acasa pe timpu nedeterminatu*). Cu acésta ocaziune s'a observatu unu lucru, care merita de a fi consemnatu si pastratu in cronica timpului nostru. Partea cea mai mare a ostasiloru tineri purcede din acestu tienstu catra comandele de transportu de unde au se nainte la regimente, intre cantece si vivate, precum se intemphase numai intre anii 1848 si 9. Din acésta impregiurare incheie unii si altii, cumca de si n'a pofitu nimeni dintre noi a mai vedé monarchia incurcata in vreunu resboiu, totusi dupace nu este in catrau, ci precum se pare, resboiu trebue se se faca, apoi acelasu va fi unulu din cele mai populare. Unu instinctu spune ómenilor, cumca astadata Austri'a este atacata fara nici o provocare din partea sa, ci numai eaca asié, din chiaru-seninu. Anume inontra asié numitului „Burciusu“ (Prusianu) domnesce in poporu unu felu de ura si pofta de resbunare, ce nu se póte esplica de airea, deoatu numai din traditiune, pentruca ómenii nostrii cei mai batrani sciu si mai spunu juniloru multe despre cumplitele resboie portate de „Burciusu in cursu de mai multi ani in contra Mariei Teresiei, candu au si peritu multe mii de ardeleni in Tier'a nemtiésca.“ Carturarii sciu tóte acéstea din istoria; éra dela 1848 si mai alesu dela 1861 incóce se scie ouratu si mai presusu de orice indoiéla, cumca scopulu nestramutatu alu aristocratiei si alu dinastiei prusiane este a subjuga tóte tierile austriace germano-slave, ale intrupa cu Germani'a, a goni afara pre toti domnitorii germani, a se prochiama regele Prusiei de rege seu imperatoru alu Germaniei, a tramite pe dinasti'a Habsburg la Bud'a-Pest'a spre a forma o Ungari'a mare dela Fiume pana la Ismailu si Cetatea alba la marea négra. (Vedi si din serierile lui Fridericu II. „Geschichte meiner Zeit“). Acestu planu prusienescu pentru noi ardelenii cá si pentru locuitorii altoru tieri austriace insémna: a ne arunca celu mai pucinu pe vreo diece ani intr'unu resboiu nimicitoru, in care se ne péra flórea juniloru si a barbatiloru de tóta plas'a; pentruca atata inea este adeveru curatu, cumca atata pe standartulu casei domnitóre, catu si pe alu maioritatii popóraloru va sta scrisu la timpulu seu: „Unitatea monarchiei seu mórté.“ — Celu pucinu acésta este opiniunea nóstra; in totu casulu inse noua resboiulu ce amerintia ni s'ar para, de si silitu, portatu de nevoia, totusi tocma pentru aceea fórté popularu, si —

*) Ceea ce francii numescu congé, ér' italienni cangedo, licentia, permissione di partire si germanii Urlaub, noi amu potea dice mai romanescé Concesu subst., precum dicemu in tóta romanimea Purcedu, purcedere, purcesu.

ce se mai ascundemu pisic'a in sacu, amu dori din sufletu, cá asié numitulu Junkerthum prusienescu, adica acea boierime amestecata, corciturata de nemti, rusi, poloni, trufasia si despretiutóre de ómenimea intréga se simtia acum cá niciodata rapegiunea si greutatea bratialoru armatei austriace; amu dori totuodata, cá ostasiemea de nationalitate romanésca se castige preste totu cele mai multe cunune de bravura si gloria, ceea ce se si póto, indatate va cugeta fiacare, ca despretiundu mórtéa si cautandu i dreptu in facia, scapi multu mai curendu de ea, cum si ca cu o mórté totu suntemu datori; apoi incai déca avemu se morimu, se ne fia mórtéa frumoasa si gloriósa. —

— „Presse“ din Vien'a (diariulu celu mai mare cu 22 mii abonati) sfatuesco pe regimu, cá se proróge (se amane) si diet'a Ungariei si se deschida ér' senatulu imperialu, carele de siguru va sta regimului intr'ajutoriu atatu cum amu dice moralicesce catu si prin votarea de credite mari. Cum se mai schimba ómenii! Aceeasi „Presse“ pana la Maiu 1865 isi batea jocu de senatulu imperialu cá si de o papusiaru si asteptá dela diet'a ungerésca minuni; ér' acum?! —

De altmintrea Gazetele maghiare arunca focu si flacari asupra Preseei pentru acea opiniune a sa. Scurta prietinie.

Regularea uniunii — „unio“ I.

(Capetr)

Aceste documente istorice probésa mai incolo, in modu nedisputaveru, cumca: 1) Tuhutum n'au capetatu totu Ardélulu, si déoa nu se scia catu au capetatu, se scia din contra, cumca tier'a Oltului si pamentulu Amnasiului n'au venitu sub densulu. Acolo au domnit Principi romani suverani pana in prim'a diumetate a secululu 15, candu au facutu donatiuni de pamentu, care e unu dreptu alu suveranitatéi; 2) inse ceea ce e mai ponderosu este, cumca Tuhutum n'au subjugatu tier'a si pe locuitori, prin urmare nu i-an póttu iobagi. Pe acelu tempu nice nu esista feudalismulu in sistem'a de statu maghiara — (care fú mai tardiu imprutatatu dela Germani'a si dela statele slavice).

Espresiunea donavit . . terras . . cum habitatoribus — nu insémna locu: donatiune feudala, ci denumire de ampoiati civili si militari preste cutare tienstu, insémna inceputulu impartirii tierii in jurisdictiuni, din care au resaritu comitatele si districtele. Istori'a nu suferé altu intielesu, cei oarii au datu altu intielesu au transcrisu ceea ce era in tempulu loru la tempii oei vechi, neputendu esplicá starea lucrurilor. N'au potutu face Tuhutum iobagi neci din acea cauza, ca fú alesu Domnu — propria voluntate dextram dantes — care cuvinte descoperu unu pactu feritu de tóta violenti'a, de tóta impunerea de conditiuni oneróse si de tóta imperiositatea. Fiinduca darea de mana, arata parti cu simtiuri amicabile, parti egali. Ocuparea dela an. 1003 n'au causatu alta stramutare, decatu a dinastiei cu introducerea gubernarii prin voivodi.

Cu privire la dreptulu de statu alu natiunii romane se adeveresce totu in modu nedisputaveru, cumca acelu dreptu n'au competitu eschisive acelei parti a natiunii, care locuia in tier'a Oltului si pamentulu Amnasiului, pentruca vedemu pe natiunea romana esercitandu dreptulu de statu in diet'a dela 1291, precandu Radu Negru a fostu desculecatu preste munti. Celu pucinu prin acea desculecare nu s'au alteratu acelu dreptu alu natiunii romane. Alterarea acésta si in urm'e nimicirea fú rezervata altoru factori . . cari totu una data au transcrisu acelu dreptu asupra nobilimei. Alterarea si nimicirea dreptului politiou de statu si alu acelu muni-

cipalu fú rezervata: feudalismului ajutatu de unio trium nationum si de toleratio fulgerata asupra nationalitatéi si relegiunei natiunii romane, revolutiunei lui Dozsa si decretului VII alu regelui Uladislaw; dar' inainte de tóte debilitarei potestati regesoi si in urm'a acésteia preponderarei poterei aristocratice pana la culmea neinfrenarei, care in urma impinse chiaru statulu la oatastrof'a dela Mohács, — precum 'lu deduse inca sub regele Bela IV. prada mongoliloru. Fú rezervata proditionii voivodiloru chiaru, tienstori de aristocrati'a protipendata, oari in pusetiunea loru de capi civili si militari, in acele parti ardeleni, in care locuia natiunea romana prevediuta cu dreptu de statu si de municipii libere, erau chiamati a scuti, apara si sustiené acéste drepturi.

Istori'a ne-a pastratu documente de ajunsu despre aceea, cumca romanii ardeleni in adóua diumetate a secululu 16 si in prim'a diumetate a secululu 17 au perdutu de totu libertatile loru, dreptulu nationalu politicu de statu si drepturile municipale proprii, ér' prin acéstea administratiunea propria separata, trecundu tóte acéste la nobilimea de sange romanu maghiaru si strainu; din contra romanii nenobili, in loculu aceloru libertati si drepturi, au capetatu sclavia feudala, espatriarea natiunii si relegiunei, persecutiunile relegiunei, secularisarea bunuriloru sale eclesiastice, desnacionalisarea aristocratiei romane, neabilitatea de a participa la oficiile si emolumentele tierii, purtarea tuturor greutatiloru tierii, mai tardioru si sórtéa de a sustiené tóte acéste prin insusi feciorii sei inrolati cu funi'a la óste si indeplinirea sclaviei celei mai perfecte, adeca: adstrictio glebae — fara cá se fia depusu cineva pretiulu sangelui, prin care diferésa sclavi'a europena de cea asiatica, africana si americana, care se cumpara pe bani. Aici jace si caus'a acelei impregiurari, privite de neesplicabila si de ingratitudine, oa adeca, romanulu desiobagitu nu se simte datoriu cu multiamita catra fostii lui proprietari temporani pentruca elu stergerea legaturiloru feudale, o privesece de restituirea dreptului avutu, rapitu si usurpatu, de platirea unei datorii juridice, ér' nu de daru, nu de indurare si misericordia.

Natiunea romana nu se multiamesce cu 1848, nu numai din cauza ca „unio“ face tóte ilusorie si oa periolitésa nationalitatea si viitorulu politiou nationalu, ci si din acea cauza, ca nu e indestulita cu individual'a egala indreptatire; ea cere restitutiu in integrum; ea pretinde dreptu de statu nationalu, care i s'au suprimatu in decursulu de 250 ani; ea pretinde restituirea libertatiloru sale municipale; ea nu cersiesce, ci pretinde dreptatea avuta, dreptate de tíera; ea e acum maioréna, deci pretinde propria folosire si manuire a drepturiloru sale, pe care le au administratu nobilimea in 250 ani, cá deposite. Celu care nu cunoesce pe romanu in asta privintia, nu póte pricepe nice purtarea lui facia cu: a) 1848; b) facia cu diet'a diu 1863; c) nice facia cu diet'a dela Pest'a si cu „unio“, care dupa autoru ar fi de a se regula.

Cu totu dreptulu se da romanului caracteristic'a de „tiene minte.“ Calamitatile suferite nu l'au iertatu se si uite de drepturile sale. — Savului pe dreptu se da caracteristic'a de providu et circumspéctus; elu singuru a prevediutu pericululu nationalu, ce aduce feudalismulu, si au avutu virtute de a nimici institutiunea de — Gräven. — care era pe aci se'lu feudalisesce. Din contra romanulu si secuulu au patitu-o, cum o patiesce celu ce si pune — majordomus — intru ale sale.

